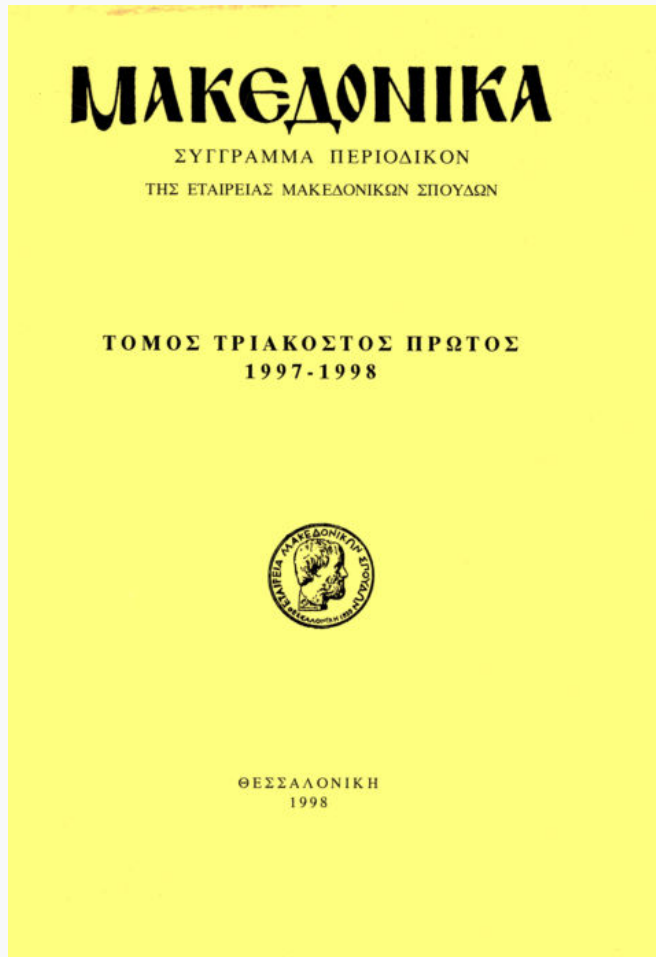

Μακεδονικά

Τόμ. 31, Αρ. 1 (1998)

M. G. Varvounis, *La vie quotidienne et les comportements religieux traditionnels dans la Thrace du 14e siècle. Le témoignage de la Chronique d' Ephrem*

Αθ. Ε. Καραθανάσης

doi: [10.12681/makedonika.149](https://doi.org/10.12681/makedonika.149)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καραθανάσης Α. Ε. (1998). M. G. Varvounis, *La vie quotidienne et les comportements religieux traditionnels dans la Thrace du 14e siècle. Le témoignage de la Chronique d' Ephrem*. *Μακεδονικά*, 31(1), 445-447.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.149>

ναγωγείο)· ήδη από το 1890 το σχολείο αυτό λειτουργούσε με δέκα μόνο μαθητές. Ἀπροθυμία προσελεύσεως μαθητῶν, κακή οικονομική κατάσταση τῶν ὀργανώσεων πού τό στήριζαν, ἀλλά καί τήν μετατόπιση τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν ἀλβανιστῶν τῶν ὀργανώσεων Bashkimi καί Agimi στήν Βόρεια Ἀλβανία καί κυρίως στήν Σκόδρα ἦσαν οἱ αἰτίες ἀναστολῆς τῆς λειτουργίας τους.

Στό τέταρτο κεφάλαιο ἡ κ. Ἀ.Ι. ἀσχολεῖται μέ τήν λειτουργία καί τήν ἐθνική πολιτική τοῦ Μπαγκείου Γυμνασίου, τόν κανονισμό τῶν κοινῶν καθιδρυμάτων τῆς Κοριτσᾶς (1875), τό Λάσσο, τά ὅποια μαζί μέ τό ἐλληνικό κράτος προώθησαν σέ σημαντικό βαθμό τήν παιδεία τῆς πόλεως καί τῆς περιοχῆς τῆς. Ἐτοι, στά σχολεῖα τῆς βορειοηπειρωτικῆς πόλεως δίδαξαν ἱκανοί διδάσκαλοι, κλήθηκαν ἀξιόλογοι ἰατροί καί ἱερεῖς, ἐστάλησαν πολύ καλά βιβλία, ἰδρύθηκαν νέα σχολεῖα, δόθηκαν ὑποτροφίες καί ὅλα αὐτά ὄχι μόνον μέ τήν συμβολή τῶν ἐντοπιῶν καί ξενιτεμένων Κοριτσαίων, ἀλλά καί χάρις στοῦ ἐνδιαφέρον καί τήν οικονομική στήριξη τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους, τοῦ Συλλόγου πρὸς διδασίαν τῶν ἐλληνικῶν γραμμῶν, τῆς Μπαγκείου Ἐπιτροπῆς. Ἡ συγγρ. μᾶς πληροφορεῖ ἐδῶ καί γιά τά διδασκόμενα μαθήματα καί ἐπισημαίνει παραλλήλως ὅτι ἡ στόχευση τῶν σχολείων τῆς Κοριτσᾶς ἦταν ἡ παροχή παιδείας, θρησκευτικῆς καί πατριωτικῆς, σέ συνδυασμό μέ τήν ἐνίσχυση τῆς διδασκαλίας τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας (ἀρχαίας καί ὁμιλουμένης) καί τήν ἀφοσίωση τῶν πιστῶν στοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχεῖο· στοῦ ἴδιου αὐτοῦ κεφάλαιου ἐξετάζονται τά σχολικά ἐγχειρίδια, ἡ αὔξηση τοῦ κρατικοῦ ἐνδιαφέροντος (μετά τό 1901), ἡ ἀποτελεσματική παρουσία τοῦ προξένου τοῦ Μοναστηρίου Κιουζέ Πεζᾶ κ.ἄ.

Τό βιβλίο κλείνει μέ τά συμπεράσματα καί τήν ἐκδοση ἐγγράφων στοῦ Παράρτημα· πίνακες μεθοδολογίας διδασκάλων καί καθηγητῶν τοῦ ἐλληνικοῦ κράτους καί τῶν συναδέλφων τους τῶν σχολείων τῆς Κοριτσᾶς, προκειμένου νά ἀναδειχθεῖ ἡ κρατική μέριμνα γι' αὐτά τά τελευταῖα, ὥρολόγιο πρόγραμμα μαθημάτων, ἐγγραφα γυμνασιαρχῶν, προξένων κλπ., πάντα βεβαίως σέ συνάφεια μέ τά σχολεῖα τῆς Κοριτσᾶς. Καί φυσικά ἡ ἀνέκδοτη καί ἐκδομένη βιβλιογραφία καί οἱ εἰκόνες.

Συμπερασματικῶς, τό βιβλίο τῆς κ. Ἀ.Ι. εἶναι πολύ χρήσιμο, γιατί συνιστᾶ μία ἀξιόλογη συμβολή στήν ἱστορία τῆς Ἠπείρου, ἀφοῦ παρέχει μία πολύ σαφῆ εἰκόνα τῆς ἀμῆς τῆς Κοριτσᾶς κατά τήν περίοδο 1850-1912. Τά κληροδοτήματα τῶν Κοριτσαίων, οἱ δωρεές τῶν ἀποδήμων, ἡ ἐκπαίδευση, ἡ καλλιέργεια τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας καί τῶν ἐλληνικῶν γραμμῶν κατ' αὐτήν τήν κρίσιμη περίοδο τῶν ἐθνικῶν διεκδικήσεων καί τῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀλβανισμοῦ προβάλλονται στοῦ βιβλίου τῆς κ. Ἀ.Ι. Δέν λείπει, ὥστόσο, καί ἡ μελέτη τῆς οικονομίας, τῶν προσώπων καί τῶν φορέων πού συνέβαλαν στήν πρόοδο τῆς Κοριτσᾶς. Γι' αὐτό καί εὐχόμαστε νά ἔχουμε συντόμως παρόμοιες ἐργασίες ἀφιερωμένες στά ἄλλα κέντρα τῆς Βορείου Ἠπείρου: τῶ Ἀργυροκάστρο, τοῖς Ἁγίους Σαράντα, τήν Χειμάρρα, τό Δέλβινο.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

M. G. Varvounis, *La vie quotidienne et les comportements religieux traditionnels dans la Thrace du 14e siècle. Le témoignage de la Chronique d'Éphrem d'Énos*, ἐκδ. Association Culturelle de Komotini - Centre des Études Thraciennes, Komotini 1998, Supplement Thrakiki Epetirida, no 3, pp. 116.

Ἄ ο κ. Μ. Βαρθώνης ἀσχολεῖται ἀπό ἐτῶν μέ θέματα λαογραφίας τοῦ θρακικοῦ χῶρου· ἡ θέση του ὡς ἐπίκ. καθηγητοῦ στοῦ Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης τοῦ

δίδει άλλωστε την δυνατότητα να βρίσκεται σε καθημερινή επαφή με την θρακική λαογραφία, τα κοινωνικά δρώμενα, τόν πολιτισμό της. Προσφάτως κυκλοφορήθηκε το παραπάνω βιβλίο του, τό οποίο στηρίζεται στο Χρονικό του Έφραιμ Αΐνου (14ος αϊ.) και από τό όποιο άντλεί θέματα που σχετίζονται μέ τήν καθημερινή ζωή και τήν θρησκευτική συμπεριφορά τών κατοίκων τής Θράκης κατά τόν 14ο αιώνα. Φυσικά ό συγγρ. ξετιάζει τά παραπάνω μέ τήν προοπτική τών ίδιων λαϊκών εκδηλώσεων και στόν Νεοελληνισμό. Μετά τόν Πρόλόγο του και τήν πληθωρική σειρά τών Abbdéviation's (βραχυγραφιών), που χρησιμοποιήσε στό βιβλίο του, ό συγγρ. παραθέτει πληροφορίες για τόν συντάκτη του Χρονικού Έφραιμ Αΐνου, αλλά και τούς έρευνητές που ασχολήθηκαν, κατά καιρούς, μέ αυτόν. Τά θέματα που άπασχολούν τόν κ. Μ.Β. άναφέρονται στην κρίσιμη εκείνη, για τήν τύχη του Βυζαντίου, εποχή ως είναι γνωστό πρόκειται για τήν ταραγμένη περίοδο που ένω τό Βυζάντιο άρρογοθεταίνει, ώστόσο ή κοινωνία του άναδεικνύει έντονα τά νεοελληνικά χαρακτηριστικά της. Και βεβαίως τό Χρονικό του Έφραιμ σε ό,τι άφορά στην λαογραφία και τίς σύγχρονες μέ τήν εποχή του κοινωνικές συμπεριφορές αυτές άνταναλωθούν κυρίως τήν Θράκη.

Η πρώτη ένότητα του βιβλίου του κ. Μ.Β. τιτλοφορείται Κοινωνικά Προβλήματα (Problèmes de Statut Social) έδώ ό συγγρ. μελετά τόν τύπο τής πατρικής κληρονομιάς, τήν ζωή τών άμπελουργών, τόν τύπο του κληγίου, τήν αντίληψη για τήν πολεμική τέχνη-οί δραματικές έσχατολογικές όμιλίες που άναφέρονται στην μυθολογία και τήν ιδεολογία τής κοινωνίας του 14ου αϊ., ή θέση τών μοναχών, ή χρήση παρομοιακών εκφράσεων, ό τύπος άποδόσεως τών τοπωνυμίων, ή θέση τής γυναικός, ή συνοχή τής οικογενείας, ή άλληλεγγύη τών άδελφών είναι μερικά άκόμη από τά θέματα που άντλεί ό κ. Μ.Β. από τό Χρονικό του Έφραιμ. Πλούσιο σε πληροφορίες τό ύπόψη Χρονικό δίδει στόν συγγραφέα τήν εύκαιρία να έντοπίσει και άλλα ζητήματα τής βυζαντινής κοινωνίας που περνούν μέσα σ' αυτό όπως: ή εκτίμηση (ένιστε και περιπαικτική) προς τούς γέροντες, ή όμοφυλοφιλία (κατακριτέα από κάθε άποψη από τήν βυζαντινή κοινωνία), τά λαϊκά και άλλα θεάματα και παιχνίδια, ή λαϊκή ιατρική, οι πρακτικοί ιατροί, οι επιδημίες, ή θεραπεία διά τής μαγείας, διάφοροι τρόποι θεραπείας, ή έπαιτεία και άλλα παρόμοια κοινωνικά δρώμενα έξετιάζονται στην ίδια ένότητα πάντοτε μέ βάση τό Χρονικό του Έφραιμ αλλά και σε συνδυασμό μέ τά άνάλογα, και σχεδόν παρόμοια φαινόμενα που άπαντοίμε στόν Νεοελληνισμό.

Τό δεύτερο κεφάλαιο τιτλοφορείται θέματα Λαογραφίας σε σχέση μέ τά έθιμα (Questions de Science du Folklore à propos des usages coutumiers). Έδώ ό συγγρ. ασχολείται μέ τά έθιμα του θανάτου, τόν σεβασμό στην τελευταία επιθυμία του νεκρού αλλά και στην πιστή εκτέλεση τής διαθήκης του, τό πένθος τών συγγενών, τά μνημόσυνα, τίς παραδόσεις του λαού μας για τό άγιο μανδύλιο, τούς άχειροποίητες εικόνες, τήν ίδρυση εκκλησιών για συγχώρηση άμαρτιών, τήν άρροσητά και τήν βοήθεια τής Θεοτόκου στις στρατιωτικές επιχειρήσεις, τήν λατρεία τών στρατιωτικών άγίων. Άλλα θέματα που εμφανίζονται στό Χρονικό και έπισημαίνονται από τόν συγγρ. είναι ή παρέμβαση τής Θείας Πρόνοιας στα άνθρώπινα έργα, ή βοήθεια τών εϊκόνων προς τούς πιστούς, άλλα και ή ύποχρέωση τους να έπενδύουν τίς θαιματουργές εϊκόνες μέ χρυσάφι και άσημ. Δέν λείπουν από τό Χρονικό του Έφραιμ ή λατρεία τών λειψάνων, ή άξία τής παρθενίας, ή πίστη στην θεία δίκη, άλλα και στα θαύματα, στις προφητείες και τά όνειρα- ό συγγρ. συζητεί έδώ και τό πρόβλημα τής μαντικής, τής άστρολογίας και τής νεκρομαντείας, καθώς και τά μέσα άσκήσεώς της στην βυζαντινή κοινωνία- πάντοτε βεβαίως μέ τήν συνεξέτασή τους μέ τίς αντίστοιχες εκδηλώσεις του νεοελληνικού κόσμου.

Τό τρίτο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στους Λόγους (Discours): εδώ ό κ. Μ.Β. ασχολείται μέ τίς παροιμίεσ που ένετόπισε στό Χρονικό του Έφραϊμ: έτσι συζητεί τήν ιστορική πρακτική τής αρχαιότητος, αυτή τών πατέρων τής Έκκλησίας, τούς βυζαντινούς ρήτορες-συγγραφείς (Συνέσιο Κυρηναίος, Μιχαήλ Γλυκά, Εϋθύμιο Μαλάκη, Μιχαήλ Ψελλό, Ευστάθιο Θεσσαλονίκης, Μιχαήλ Χωνιάτη). Ό συγγ. χωρίζει τό κεφάλαιο σέ δύο ενότητες: ή πρώτη αφορά στίς παροιμίεσ που ό Έφραϊμ άντλει από τούς κλασικούς συγγραφείς: ή δεύτερη αφορά στίς λαϊκές παροιμίεσ. Ό κ. Μ.Β. επιχειρεί έπιτυχώς νά έντοπίσει τήν αρχική προέλευση μιås εκάστησ παροιμίας, είτε αυτή αναφέρεται στους κλασικούς, μετακλασικούς και βυζαντινούς συγγραφείς, είτε στόν λαό. Στο ίδιο πνεύμα κινείται προκειμένου νά διακρίνει τίς αναφορές του Έφραϊμ στίς λαϊκές παραδόσεις του Βυζαντίου, όπως για παράδειγμα πώς φανερόνεται οι δρόκοντες, τά τέρατα, οι κρυμμένοι θησαυροί που εύρίσκονται μέ τήν παρέμβαση τών άγιων, τήν προέλευση τών θείων δώρων από τόν ουρανό: εξετάζει, ακόμη, τήν σημασία του δικέφαλου άετου ως συμβόλου έξουσίας αλλά και ως σημείου τής θείας βουλήσεως, τήν τιμωρία τών άπίστων έχθρών και άλλα παρόμοια θέματα που απαντώνται στα άγιογραφικά κείμενα.

Τελικώς μέ τό βιβλίο αυτό του κ. Μ.Β. έχουμε ακόμη ένα χρήσιμο όργανο εργασίας για τήν μελέτη τής βυζαντινής κοινωνίας του 14ου αι., που παραλλήλως συνιστά και πολú χρήσιμη πηγή για τήν ιστορία τής βυζαντινής Θράκης: για τόν άπλό λόγο ότι τό Χρονικό του Έφραϊμ Αίνου άπμχει πλήθος λαϊκών άντιλήψεων με θρακικού χώρου τής ύπόψη περιόδου. Και έχει σημασία τό γεγονός ότι άνάλογες άντιλήψεις, ήθη, έθιμα, συμπεριφορές, θρησκευτική ζωή συνεχίζονται άπαράλλακτα στόν εύρύ νεοελληνικό χώρο άποδεικνύοντας τήν άναμφισβήτητη άδιάκοπη πορεία του Γένους από τήν αρχαιότητα ως τίς ήμέρες μας. Ό κ. Μ.Β. έδειξε αυτή τήν συνέχεια μέσω τής έπιστήμης του, τής Λαογραφίας δηλαδή, όπως παλαιότερα ό Φιλιππουπολίτης ιατρός Άναστασίος Γεωργιάδης-Λευκίας μέ τό βιβλίο του *Άνατροπή τών δοξασάντων, γραψάντων και τύποις κοινοσάντων* ότι ούδείς τών νυν τήν Έλλάδα οικούντων άπόγονος τών αρχαίων Έλλήνων έστίν. Άθήνα 1843: τό βιβλίο είναι γραμμένο στην αρχαία και στην λατινική. Θυμίζουμε ότι ό Άν. Γεωργιάδης-Λευκίας άπήντησε μέ τό βιβλίο του αυτό στόν κατήγορο του Γένους Fallmerayer που είχε άμφισβητήσει αυτή τήν συνέχεια του Έλληνισμού. Γι' αυτό και τό βιβλίο του κ. Μ.Β. έχει τήν άξία του και τήν σημασία του, έφ' όσον μέσω του Χρονικού του Έφραϊμ Αίνου δείχνει τήν πορεία του Γένους στην Θράκη στό ένωτικό τρίσημο σχήμα Άρχαιότης - Βυζάντιο - Νέος Έλληνισμός.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

Αθανάσιος Καραθανάσης, *Ο κόλπος του Ορφανού και η περιοχή του - Ορφάνι, Οφρύνιο, Γαληψός, Κάραννη*, Θεσσαλονίκη 1998, σσ. 156.

Μια συνοπτική και προσεκτική μελέτη τής τοπικής ιστορίας τής περιοχής του σημερινού δήμου Ορφανού του νομού Καβάλας από τήν αρχαιότητα έως τη σύγχρονη εποχή επιχειρεί ο καθηγητής τής Ιστορίας του Ελληνισμού στη Θεολογική Σχολή του Α.Π.Θ. κ. Αθανάσιος Καραθανάσης με τό βιβλίο του, που τιτλοφορείται «Ο κόλπος του Ορφανού και η περιοχή του - Ορφάνι, Οφρύνιο, Γαληψός, Κάραννη».

Η εξιστόρηση ξεκινά με τήν εγκατάσταση θρακικών φύλων στην περιοχή και κυρίως των Ηδωνών που τελικά επικράτησαν στον χώρο κατά τον 5ο αι. π.Χ. συγκροτώ-